

KAZAKİSTAN'DA AŞI KONUSUNDA TEREDDÜTLER

Toplam vaka sayısı 6 milyonu geçen yeni tip korona virüs salgını dünya genelinde yayıldııkça, tüm dünyadaki insanlar salgın ve sonraki sonuçlarının yakın zamanda sona erip ermeyeceğini merak etmektedir. Ne yazık ki, uzmanlar, "sürü bağışıklığı" elde edilene kadar salgının sonu hakkında konuşmanın imkânsız olduğu konusunda fikir birliği içindedirler. Sürü bağışıklığı, duyarlı bireyler arasında bağışıklık kazanmış bireylerin varlığı ve yakınlığı nedeniyle toplumdaki bulaşma riskinin azaltılmasını anlatan kavramdır.

Sürü bağışıklığı, iki şekilde, ya insanların kitlesel aşılınması ya da nüfus içinde virüsün kitlesel yayılması yoluyla kazanılabilir. İkinci seçenek, İngiltere'deki bazı önceki girişimlere rağmen, modern toplumlarda kabul edilebilir görünmemektedir. Zira bu durum, tıbbi sistem üzerine aşırı yüklenmelere ve sonuç olarak binlerce önlenebilir ölüme neden olabilir. Böylece, aşılama, bu konuda tek sürdürülebilir uzun dönemli çözüm olarak görülmektedir. Sonuç olarak, böyle bir tartışma, bazı toplumlarda yüksek aşı tereddüt oranları gibi bir başka önemli konuyu gündeme getirmiştir. Bu, genel olarak Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinde ve özellikle Kazakistan'da ciddi bir sorundur.

Günümüzde aşılar, her yıl 2 ile 3 milyon arasında ölümü önleyerek, küresel çocuk ölüm oranlarını azaltan ve sayısız doğum kaynaklı hastalığı ve yaşam boyu sakatlığı önleyen en büyük küresel sağlık başarılarından biri olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, aşılar, çiçek hastalığı ve sıgır vebası hastalığının ortadan kaldırılmasını temel nedenidir. Öte yandan, aşıların yan etkileri hakkında devam eden tartışmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte, aşıların yan etkilerinin önemsiz olduğu veya bu aşıların neden olabileceği zararın, aşı tereddütlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilecek zararın yanında hafif kaldığı sonucunu destekleyen çok büyük miktarda veri mevcuttur.

Bununla birlikte, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler dâhil olmak üzere

tüm dünyada hâlâ aşı karşıtı önemli bir grup bulunmaktadır. Bu eğilim o kadar yaygınlaşmıştır ki, Dünya Sağlık Örgütü, aşı tereddüdünü 2019 yılında küresel sağlığa yönelik ilk on tehditten biri olarak listelemiştir. Çünkü aşı konusunda tereddütler, küresel olarak kızamık vakalarında %30'luk bir artışın arkasındaki faktörlerden biri olarak kabul edilmiştir. 2018 yılında Wellcome Global Monitor tarafından gerçekleştirilen ve 140 ülkede 140,000'den fazla kişiyi kapsayan geniş çaplı ankette Kazakistan, bildirilen en düşük aşılama düzeyine sahip 24 ülke arasına girmiştir. Söz konusu listedeki 24 ülkeden dokuzu eski Sovyet ülkeleridir. Ayrıca, Kazakistan vatandaşları, aşılarla dünyadaki insanlardan daha az güvenme eğilimindedir. Aşı güvenliğine Kazakistan nüfusunun yaklaşık %50 ila 60'ı inanırken, dünya çapında bu rakam %79'dur. Yine de, söz konusu güven Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya'dan daha yüksektir ve diğer Orta Asya ülkelerinden biraz daha düşüktür.

Dikkate alınması gereken bazı faktörler, aşı güvenliği açısından yerel kamuoyunu etkilemektedir. Bunlar arasında sahte haberler, önceki olumsuz deneyimler ve devlet kurumlarına ve girişimlerine duyulan güvensizlik yer almaktadır. Sahte haber sorunu iki ayrı alt başlığa ayrılabilir. Birincisi, Kazakistan'da aktif olarak yayın yapan bazı Rus internet ve televizyon yayını yapan medya gibi geleneksel ve nispeten güvenilir kaynaklardan gelen sahte haberler ve yanlış bilgilerdir. Avrupa Komisyonu'nun, bugüne kadar resmi Rus devlet medya sitelerinin yanı sıra Kremlin ile yakın bağları olan platformlar ve yazarlar tarafından yayınlanan COVID-19 hakkında yanlış veya yanıltıcı bilgiler içeren 80 farklı raporu analiz ettiğini belirtmek gerekmektedir. Bu raporlardaki dezenformasyonun, çoğunlukla virüsün yapay bir kökeni olduğunu iddia eden ve sorunun ciddiyetini küçümseyerek komplo niteliğinde olduğunu iddia eden yayınlar olduğu ifade edilebilir. İkincisi, sahte haberlerin WhatsApp gibi popüler

haberleşme ağları aracılığıyla yayılmasıdır. Yerel WhatsApp sohbetlerinde korona virüs salgınının farklı yönleri hakkında dolaşan çok sayıda sahte haber oluşmuştur. Kazakistan'da salgının başlamasından bu yana korona virüs konusunda sahte haberlerle ilişkili en az sekiz ceza davası açılmıştır.

Durumu etkileyen bir diğer önemli faktör ise devlet kurumlarına karşı genel güvensizliktir. Kazakistan merkezli özel bir bağımsız danışmanlık şirketi olan Stratejik Girişimler Merkezi tarafından yürütülen yıllık anketin gösterdiği gibi, ankete katılanların %60'ından fazlası cumhurbaşkanı hariç, devlet kurumlarının çoğuna güvenmemektedir. Böyle bir güvensizlik, hükümet girişimleriyle her karşılaştığında halk arasında bir tepki yaratmaktadır. Bu nedenle, Kazakistan'da zorunlu aşılama hakkında yeni yasama girişimine halk tarafından derhal olumsuz tepki gösterilmesi şartıdır. Kazakistan vatandaşları 2006'da Çimkent'te çok sayıda kişinin AIDS ile enfekte olma vakası gibi yaygın olarak kabul edilen bazı trajedileri hatırladığı için bu tür hadiseler özellikle halk sağlığı alanında güncelliğini korumaktadır.

Hem devlet aşılama programlarına karşı güven eksikliği hem de sahte kaynaklara ve komplo fikirlerine aşırı derecede güvenin olası nedeni, aşı üreticileri, aşılama sorumlu sağlık personeli ve kamu güvenliği konusunda yetersizlik gösteren hükümet yetkilileri dâhil olmak üzere bu programları uygulayanların yetersiz profesyonelliği olabilir. Bu, genel olarak bilime ve tıba güvenle ilgili değildir. Gerçekten, salgın sırasında tüm insanların umutları doktorlara çevrilmiş ve nüfusun büyük kısmı sağlık çalışanlarının ve araştırmacıların birlikte virüse karşı bir ilaç icat etmesini beklemektedir. Profesyonelliği gelince, bunun, eğitim kalitesi ile ilgili olduğu açıktır. Bu yüzden hafife alınan, düşük ücretli ve düşük statülü olmasının uzun süredir sıkıntısını çeken lakin topluma hak ettiği ürünü veren eğitim alanına tekrar dönmektir.

Politika, Dış İlişkiler ve Güvenlik

- Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev, ülkenin kolluk kuvvetlerinin yönetim kadrosu ile bir çalışma toplantısı düzenledi. Başsavcılık, İçişleri Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Komitesi ve Güvenlik Konseyi Ofisi'nin başkanları, istikrar ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasına yönelik gerçekleştirdikleri faaliyetler hakkında raporlarını sundu. Cumhurbaşkanı Tokayev, kolluk kuvvetlerinin, korona virüs salgınında vatandaşların hak ve çıkarlarının korunması sürecindeki rolü üzerinde durdu (Akorda, 05.06.2020).
- Fergana eyaletine yaptığı çalışma ziyareti sırasında Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev, Soh ilçesindeki çatışmanın Özbek ve Kırgız halkları arasındaki dostluğu ve işbirliğini etkilememesi gerektiğini belirterek, Özbekistan'ın son yıllarda komşu ülkelerle birçok sınır sorununu çözdüğünü ifade etti. Mirziyoyev'in yaptığı açıklamaya göre, hükümet, 2020-2022'de Soh ilçesinin kapsamlı şekilde kalkınmasına yönelik 500 milyar som (yaklaşık 52 milyon dolar) tahsis etmeyi planlamaktadır (Özbekistan Cumhurbaşkanı, 06.06.2020).
- Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov, Kırgızistan ve Moğolistan hükümetleri arasındaki askeri işbirliğine alanında 12 Haziran 2019'da Bişkek'te imzalanan anlaşmanın onaylanmasına yönelik yasayı imzaladı. Anlaşma, askeri-teknik işbirliği, savunma sanayi, bilim ve teknoloji ve barışı koruma gibi alanlarda işbirliği yapılmasını öngörmektedir (K-News, 05.06.2020).
- Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Birleşmiş Milletler (BM) Uyuşturucu ve Suç Ofisi, Türkmenistan'ın terörün finansmanına karşı mücadele kapasitesini artırmak için üç günlük çevrimiçi eğitim kursu düzenledi. Türkmen kolluk kuvvetlerinden uzmanlar ve uygulayıcıların katıldığı kurs, ülkenin uluslararası standartlara uyumunu güçlendirmeyi ve ülke içerisindeki düzenleyici yapıların kapasitesini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu kursu, kurumlar arası işbirliğinin kilit rolünü ve terörün finansmanıyla mücadelede tüm paydaşların dâhil edilmesinin önemine yoğunlaştı (AGİT, 03.06.2020).
- Gürcistan Savunma Bakanlığı, halihazırda Gürcistan Savunma Kuvvetleri tarafından kullanılan kimi ekipmanları değiştirmek için NATO standartlarına uygun donanım satın alacak. Bu değişikliğin, askeri birliklerin dâhil olduğu COVID-19 ile ilgili karantina uygulamaları sırasında ortaya çıkan teknik sorunlardan kaynaklandığı bildirilmekte. Gürcistan Savunma Bakanı İrakli Garibaşvili, ordu tarafından yürütülen "benzeri görülmemiş derecede sıkı çalışmalar", özellikle kontrol noktalarında 1.7 milyon aracın dezenfeksiyonu ve 2.5 milyon insanın askeri sağlık görevlileri tarafından taranması gibi çabaları takdir etti (Agenda.ge, 03.06.2020).
- Macaristan Başbakanı Viktor Orban, Beyaz Rusya'ya gerçekleştirdiği ilk resmi ziyaretinde Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukaşenko ile görüşmelerde bulundu. Beyaz Rusya lideri, Macaristan başbakanına ziyaret için teşekkür ederek, Avrupa devletleri arasındaki canlı iletişim modunu tanımlayan bu ziyareti "cesur bir adım" olarak değerlendirdi. Taraflar, Beyaz Rusya ve Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler ve Doğu Ortaklığı dâhil olmak üzere çeşitli ikili işbirliği imkanları ile uluslararası gündemde yer alan konuları görüştiler (BelTA, 05.06.2020).

Ekonomi, Finans ve Enerji

- Kazakistan'ın Karagandı şehrinde bulunan Eurasia Invest şirketi, Çin'e deve sütü tozu ihraç etmeye başladı. Şirket, Saubota markası altında üretilen sütün ilk sevkiyatını Lanzhou'ya gönderdi. Şirket, Pekin ve dört eyalet dahil olmak üzere Çin genelinde söz konusu ürünün ihracatını yaygınlaştırmayı planlamaktadır. Kazak tarımsal sanayi şirketleri için Çin pazarının açılmasına yönelik ilgili anlaşmalar, Eylül 2019'da yapılan altıncı Kazakistan-Çin İş Konseyi'nin ardından yapıldı (Astana Times, 05.06.2020).
- Özbekistan hükümeti, ithal otomobillere uygulanan tüketim vergisini kaldırdığını bildirdi. Bu uygulama, ülkenin otomobil pazarında fiili devlet tekelinin sona erdirilmesine yönelik ilk adım olarak değerlendirilmektedir. Özbekistan'daki otomobillerin büyük çoğunluğunu, yerelde üretilen Chevrolet'ler oluşturmaktadır. Başlangıçta Güney Kore'nin Daewoo Motors şirketi ile ortak girişim olarak kurulan bu tesis, daha sonra General Motors tarafından devralınmış ve daha sonra ise devlet tarafından satın alınmıştır. Tüketim vergisinin kaldırılmasına rağmen, Özbekistan otomobil pazarı yüksek ithalat vergileriyle korunmaktadır (Reuters, 04.06.2020).
- Korona virüs salgını nedeniyle ilan edilen karantina uygulaması yüz binlerce göçmen işçinin Rusya'ya girmesini engellediğinden, mahsullerini hasat etmek için Orta Asya'dan ucuz işgücüne son derece bağımlı olan Rus çiftçileri zor bir durumdadır. Hasadı kurtarmak için Rus yetkililer ve uzmanlar, hükümeti, karantinaya rağmen mevsimlik işçilerin Rusya'ya getirilmesi hususunda düşünmeye davet etmektedir. Rusya'nın tarım sektöründe mevcut talebinin yaklaşık olarak 500,000 ilave işçi olduğu tahmin edilmektedir (RFE/RL, 04.06.2020).
- Rusya'nın ihracatçı ve ithalatçıların kapasitelerini artırmak için Rus Eximbank, Rus bankaları için Özbek somu bazında ilk muhabir hesabı ve Özbek bankaları için Rus rublesi bazında birkaç hesap açtı. Bu adım, ulusal para birimlerinde uluslararası ödemeleri artırmayı ve ihracatçıların finansal risklerini azaltmayı amaçlamaktadır. Eximbank, Rus şirketlerinin operasyonlarını Çin yuanı, Kazak tengesi, Hint rupisi, Kırgız somu ve Macar forintini bazında işlemektedir (TASS, 05.06.2020).
- Avrasya Kalkınma Bankası Yönetim Kurulu Başkanı Andrey Belyaninov, bankanın, Avrasya Ekonomik Birliği'ndeki ithal ikamesi projelerini finanse etmeye hazır olduğunu bildirdi. Finanse edilecek tekliflerin seçiminde, katma değeri yüksek ürünler yaratacağı düşünülen güçlü entegrasyon etkisi ile büyük kooperatif sanayi projeleri önceliklendirilecek. Günümüzde sanayi sektörü, bankanın yatırım portföyünün yaklaşık %22'sini oluşturmaktadır (Avrasya Ekonomi Komisyonu, 04.06.2020).
- 2019 yılında Beyaz Rusya ve Macaristan arasındaki tarım ve gıda ürünlerinde ikili ticaret hacmi, 2018'e göre %12.3 artarak yaklaşık 17.4 milyon dolar olarak gerçekleşti. Beyaz Rusya Tarım ve Gıda Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, ülkenin Macaristan'a tarımsal ürün ihracatı 2019'da üç kattan fazla artış göstererek 793,400 dolara ulaştı. Beyaz Rusya, ağırlıklı olarak muhtelif yağlı tohumlar ve kabuklu deniz ürünleri ihraç ederken, Macaristan Beyaz Rusya pazarına tohum mısır, canlı kuzey hayvanı ve sebze tedarik etmektedir (BelTA, 04.06.2020).

Toplum ve Kültür

- 2030 yılına kadar ulusal sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ilişkin video konferans yoluyla gerçekleştirilen halka açık oturumlar, Taşkent'te düzenlendi. Dünya Çevre Günü münasebetiyle düzenlenen etkinliğin katılımcıları, Aral Denizi bölgesi için Birleşmiş Milletler (BM) Çok Ortaklı İnsan Güvenliği Teminat Fonu'nun faaliyetlerini destekleme yollarını görüştü. Konferansta ayrıca, su kaynaklarının ve karasal ekosistemlerin rasyonel kullanımı ile iklim değişikliğini ve sonuçlarını hafifletmek için alınacak önlemler gibi çevre koruma ile ilgili diğer konular da ele alındı (UzA, 04.06.2020).
- Kazakistan'ın manevi başkenti olan Türkistan şehrinde 5,000'den fazla kişiyi aynı anda namaz kılabileceği büyük bir cami inşa edildi. İnşası Aralık 2019'da başlayan cami, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev'in girişimi ile Özbekistan tarafından hediye edilmiştir. Komplekste, tören binası, kongre salonu, medrese, kütüphane, yemek odası, spor alanı ve 500 araçlık bir otopark bulunmaktadır (Kazinform, 02.06.2020).
- 2 Haziran 2020'de Kazakistan'da bulunan Baykonur Uzay Üssü'nün 65. yıldönümü kutlandı. 1955'te kuruluşundan bu yana Baykonur'dan yörüngeye çeşitli kargolarla 2,500'den fazla uzay roketi ve 130'dan fazla kozmonot gönderildi. Şu anda Baykonur, Rusya'nın uzay fırlatma programlarının %80'ini uygulayan dünyanın en büyük uzay limanıdır (Aviation Explorer; Parlamentskaya Gazeta, 02.06.2020).
- Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hükümeti, Türkmenistan'ın COVID-19'a ilişkin önleme çabalarını desteklemek için 500,000 dolarlık ilave taahhüdü ile ABD'nin bu ilkeye toplamdaki yardım tutarı 1.42 milyon dolara ulaştı. Söz konusu finansman, uygun hijyen uygulamalarının teşvik edilmesi ve sahada görev alan sağlık çalışanlarının eğitimi gibi öncelikli alanlarda kullanılmak üzere ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı aracılığıyla Türkmenistan'daki BM Çocuk Fonu'na aktarılacak. Türkmenistan teyit edilmiş herhangi bir COVID-19 vakası açıklamamış olsa da muhtemel vakalara karşı önlemler almaktadır (ABD'nin Aşkabat Büyükelçiliği, 01.06.2020).
- BM Kadın Birimi ve Japonya hükümeti, Kırgızistan'ın marjinal toplumlarındaki kadınların koruma ve güçlendirme üzerine bir proje başlattı. Bir yıllık proje, kadınların geçim olanaklarına erişimini iyileştirmeyi, beceri gelişimini artırmayı ve COVID-19 krizinden etkilenen kırsal kadınlar için cinsiyete duyarlı politikaları teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Kırgızistan'ın Narın, Oş ve Celalabad bölgelerindeki yoksul ve korunmasız hanelerden 500 kadın dâhil olmak üzere toplam 845 kişi projeden doğrudan yararlanacak (Kabar.kg, 05.06.2020).
- Azerbaycan Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, Almanya Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı tarafından finanse edilecek olan "Zagatala-Balakan Biyosfer Rezervi'nin Oluşturulması" projesinin başlatıldığını duyurdu. Biyosfer rezervi, ekoturizmin geliştirilmesi için koşullar yaratacak ve bölge nüfusunun istihdamını artıracaktır. Özellikle, söz konusu proje, turistlerin flora ve faunaya zarar vermeden doğanın güzelliklerini görebilmeleri için yolların ve gözlem noktalarının belirlenmesine yardımcı olacaktır (Trend, 05.06.2020).